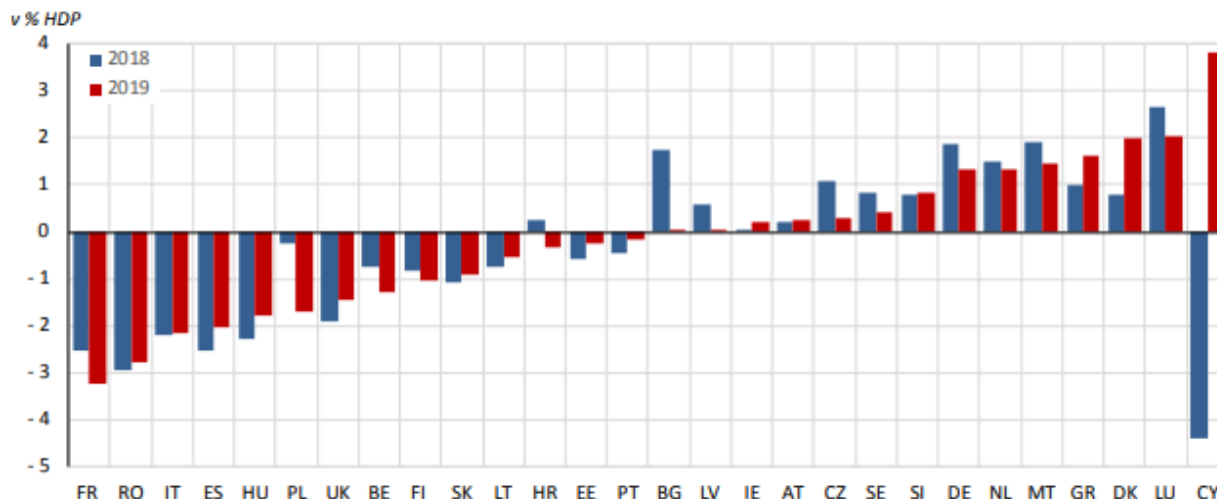

Cvičení č. 11 – Fiskální nerovnováha

1. Fiskální nerovnováha (obecně)

- Co je to rozpočtová nerovnováha a jak podle vás vzniká? Pokuste se identifikovat příčiny vzniku této situace. Zkuste popřemýšlet o vašem vlastním rozpočtu, dosahujete přebytků nebo deficitů, proč k tomu dochází? (*př.: neumím plánovat, nepromítám rizika, neumím řídit svoje plánované výdaje, plánuji investice, vznikly mimořádné situace, ...*)
- Obecné pojetí:
 - Saldo vzniklé z nesouladu mezi příjmy a výdaji daného rozpočtu v daném rozpočtovém roce (krátkodobá FN)
 - Suma/kumulace sald vzniklá z nesouladů mezi příjmy a výdaji rozpočtů ve více rozpočtových letech (dlouhodobá FN)
- Technické pojetí:
 - Existence pohledávek vůči budoucím daňovým příjmům, kdy dochází k přerozdělování dosud nevytvořených zdrojů (Strecková, Malý, 1998)
 - Otázka refinancování dluhu – splácí ČR svůj dluh?
- Krátkodobá FN může být:
 - Kladná: $P > V$ = přebytek rozpočtu
 - Záporná: $P < V$ = deficit rozpočtu
- Dlouhodobá FN může být:
 - Kladná: suma sald jednotlivých rozpočtů vytvoří rezervu / zásobu
 - Záporná: suma sald jednotlivých rozpočtů vytvoří dluh
- Je tato situace problémem pro veřejné finance? Je třeba deficit rozpočtu nutně negativní jev? (*Př.: krátkodobý jednorozhodný deficit problém být nemusí, protože třeba vláda investuje a může být vhodnější investovat na úvěr, než z vlastního, záleží však na dané investici; větší problém nastává u dlouhodobé FN, která může značit větší strukturální problémy skryté pod povrchem*)
- Víte kolik je plánovaný deficit vládního sektoru na rok 2017, resp. 2018? Jaký je váš názor na velikost deficitu v kontextu současné ekonomické situace ČR?
- Jaký je rozdíl mezi deficitem vládního sektoru a deficitem státního rozpočtu?
- Jaká byla salda rozpočtů států EU?

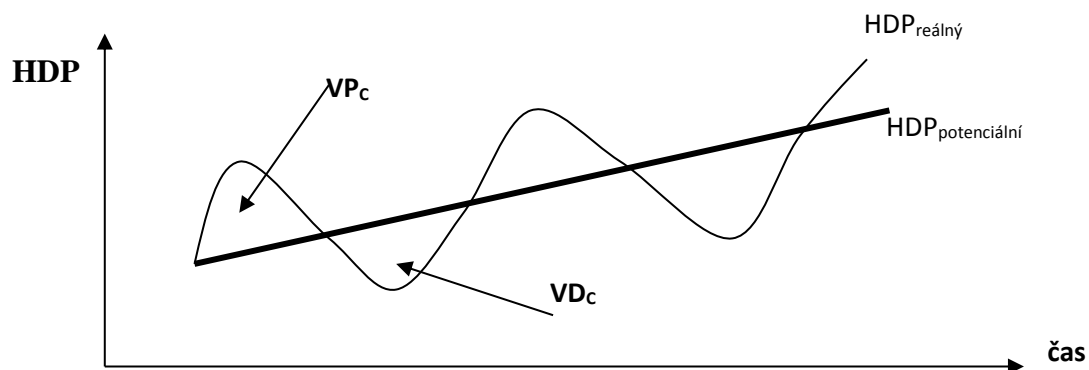
Tabulka: Vládní saldo v zemích EU (v % HDP, 2018 a 2019)

Zdroj: MFČR (2019a)

2. Identifikace vzniku a charakteru sald veřejných rozpočtů

- Myslíte si, že deficitní hospodaření je příčinou pouze aktivního řízení vlády? Existují faktory, které vedle toho, že naplňuje vláda nevyrovnaný rozpočet, mohou zapříčinit, že vznikne fiskální nerovnováha? Zkuste je identifikovat.
- Co si myslíte o následujícím grafu, co vypovídá a jakou má souvislost se vznikem fiskální nerovnováhy.

Zdroj: vlastní zpracování

- Jak ovlivňuje produkční mezera veřejné výdaje a veřejné příjmy?
- Negativní krátkodobou FN – deficit – vd – lze rozdělit na dvě složky:
 - Pasivní (Cyklický) - vd_c
 - Aktivní (Strukturální) - vd_s
- V čem se uvedené složky liší? Uveďte příklady z obou složek.

- V následující tabulce z Fiskálního výhledu ČR vidíte rozložení salda vládního sektoru na jednotlivé složky, lze z uvedené tabulky něco vyvodit?

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
								Predikce	Predikce	Výhled	Výhled
Saldo sektoru vládních institucí	% HDP	-1,2	-2,1	-0,6	0,7	1,6	1,1	0,3	0,1	-0,1	-0,4
	mld. Kč	-51	-91	-28	34	79	58	18	3	-5	-27
Cyklická složka salda	% HDP	-1,5	-0,8	0,1	-0,1	0,5	0,6	0,6	0,4	0,2	0,1
Cyklicky očištěné saldo	% HDP	0,2	-1,3	-0,7	0,8	1,0	0,5	-0,3	-0,3	-0,3	-0,5
Jednorázové a jiné přechodné operace	% HDP	-0,1	-0,5	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Strukturální saldo	% HDP	0,3	-0,8	-0,6	0,9	1,0	0,6	-0,3	-0,3	-0,3	-0,5
Fiskální úsilí	p. b.	1,5	-1,1	0,2	1,5	0,1	-0,5	-0,8	0,0	0,0	-0,2

Zdroj: MFČR (2019b) Makroekonomická predikce ČR 2019.

Diskuze:

- Která hypotetická země je na tom z hlediska fiskální nerovnováhy hůře a proč?

○ $vd = vd_c + vd_s$

a) $-3 = -3 + 0$

b) $-3 = 0 + (-3)$

c) $-3 = +3 + (-6)$

3. Deficit a úroky z (veřejného) dluhu

- Vznikne-li dluh, je nutné platit z něj úroky věřitelům. Existenci dluhu tak vzniká nový výdaj, který je s jeho existencí bezpodmínečně spojen. Absolutní i relativní velikost úroků z dluhu se liší případ od případu (viz prezentace SP).

$$UVD_1 = r * D_0 \qquad vd = \frac{VD}{HDP} = \frac{PD + UVD}{HDP} = \frac{PD}{HDP} + \frac{UVD}{HDP} = pd + uvd$$

- Jaké jsou důvody pro toto dělení?
- V čem jsou podle vás rizika spojená s úroky z veřejného zadlužení?

Diskuze:

- Která hypotetická země je na tom z hlediska fiskální nerovnováhy hůře a proč?

○ $vd = pd + uvd$

a) $-3 = -3 + 0$

b) $-3 = 0 + (-3)$

c) $-3 = +3 + (-6)$

4. Seminární práce: Úroky z veřejného dluhu jako faktor veřejného zadlužení

- popište vzájemnou vazbu mezi úroky z veřejného dluhu a veřejným zadlužením
- diskutujte, v čem se státní zadlužování liší od zadlužování soukromých firem
- představte vývoj úroků z veřejného dluhu v ČR, jaký podíl (COFOG) dosahují v ČR ve srovnání s ostatními zeměmi
- popište, jak utvářen úrok z veřejného dluhu a jaké faktory mají vliv na jeho výši (stav veřejných financí, situace na trhu...), včetně návrhu opatření na snížení úrokových nákladů

5. Dluh

- Je projevem dlouhodobé fiskální nerovnováhy.
- Vztah mezi výší dluhu, úroky z veřejného dluhu a primárním deficitem udávají následující rovnice:

$$D_1 = D_0 + VD_1$$

$$HDP_1 = HDP_0 * (1+y)$$

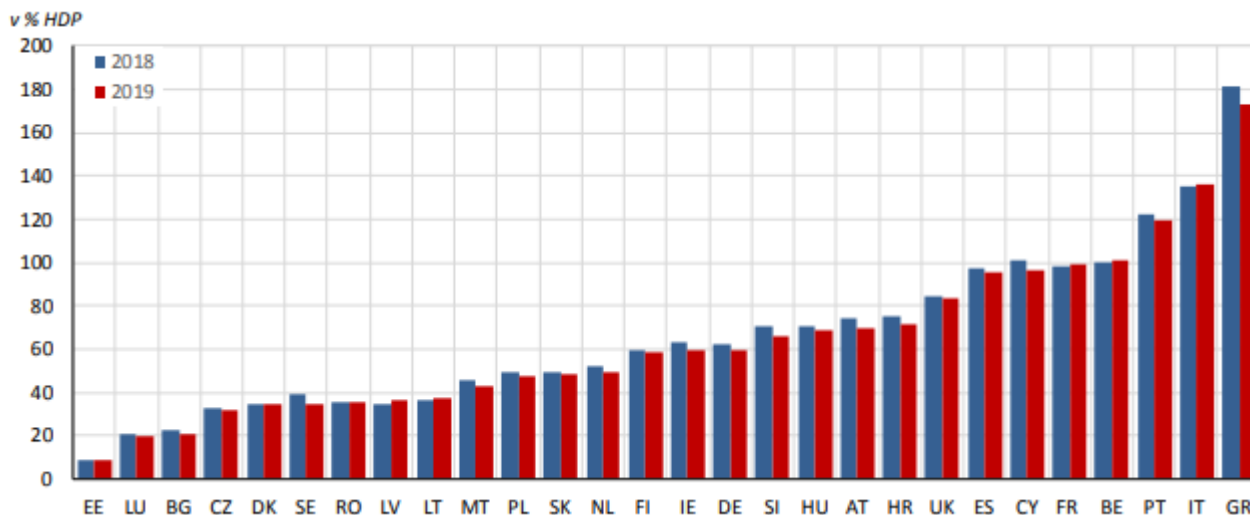
$$UVD_1 = r * D_0$$

$$\frac{D_1}{HDP_1} = \frac{D_0 + VD_1}{HDP_1}$$

$$\frac{D_1}{HDP_1} = \frac{D_0 + PD_1 + UVD_1}{HDP_0 * (1+y)} = \frac{D_0 + UVD_1}{HDP_0 * (1+y)} + \frac{PD_1}{HDP_1}$$

- Jak jsou zadluženy země EU?

Tabulka: Vládní dluh v zemích EU (v % HDP, 2018 a 2019)

Zdroj: MFČR (2019a)

6. Politiky snižování zadluženosti

- Dluh může v čase růst či klesat. Cílem politiků by mělo být, aby zůstal dlouhodobě udržitelný a „nevytrhl“ se z kontroly. Kdyby k tomu došlo, co by se dělo? Je to teorie, nebo se to v historii již stalo? Může zbankrotovat stát?
- Dluh lze snižovat dvěma způsoby:
 - Pasivně = ke změně velikosti dluhu dochází nezávisle na opatřeních vlády (alespoň ne přímo)
 - o příznivý poměr tempa ekonomického růstu a úrokových měr ($1+r/1+y < 1$)
 - o neanticipovaná inflace
 - o zahraniční granty a pomoci
 - Aktivně = ke změně velikosti dluhu dochází aktivními opatřeními vlády
 - o rozpočtové řešení (zvyšování daní, snižování veřejných výdajů, ...)
 - o prodej státního majetku – privatizace
 - o mimořádná daň
 - o monetizace dluhu
 - o politicko-administrativní řešení (odložení splácení dluhu, neuznání dluhu, neplacení úroků)

7. Dluh – vnitřní a vnější

- Dluh se dále dělí na:
 - **vnitřní dluh:** dlužíme sami sobě = redistribuce (+), zadlužuje budoucí generace (+-), vytlačujeme soukromé investice (-), ale vytváříme bezriziková aktiva (+)

- **vnější dluh:** dlužíme občanům jiného státu = transfer (-), dopad na znehodnocení měny a/nebo přebytek obchodní bilance (-), existence rizika změny směnného kurzu (-)
- Mají všichni věřitelé stejné cíle?
- Komu dluží Česká republika?

8. Mezinárodní implikace zadluženosti

- Dluh státu není pouze lokálně uzavřená věc, může mít dopad nejen na občany daného státu, ale také může mít mezinárodní dopady.
- Jaké mezinárodní dopady může mít špatný management dluhu, který například hrozí bankrotem státu? (Př.: bankrot Argentiny – věřitelé přišli až o 75 % půjčených prostředků, drastické rozpočtové škrty, limity na vybírání peněz ze soukromých bankovních účtů, nárůst nezaměstnanosti, prvky bartrování a výměnných trhů; hrozba bankrotu se však týkala a týká více zemí – např. v minulosti Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Řecko, v současnosti Španělsko, Portugalsko; u členů EMU možné dopady do eurozóny)
- Evropská unie vzhledem k zajištění dlouhodobé udržitelnosti své měnové unie, do které vstupují státy z odlišných měn s odlišnými strukturami ekonomik i systémů veřejných financí, vytvořila pravidla:
 - Maastrichtská fiskální (konvergenční) kritéria
 - Pakt stability a růstu
- V čem se liší? (Příčiny a důvody vzniku, na koho se vztahují, jaké obsahují kritéria)
- Fungují podle vás tato pravidla?
-

9. Doporučená literatura a odkazy k prozkoumání

European Commission (2019). Stability and Growth Pact [online]. Dostupné z <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/stability-and-growth-pact_en>

- Stability and Convergence programmes
- The preventive arm
- The corrective arm (Excessive deficit procedure)

MF ČR. (2019a) Fiskální výhled (listopad 2019) [online]. Dostupné z <file:///D:/Documents/Downloads/Makro-fiskalni-vyhled_2019-Q4_Fiskalni-vyhled-CR-listopad-2019.pdf>

MF ČR (2019b) Makroekonomická predikce (listopad 2018) [online]. Dostupné z <file:///D:/Documents/Downloads/Makro-ekonomicka-predikce_2019-Q4_Makroekonomicka-predikce-listopad-2019.pdf>.

MF ČR (2019c). Dluhová statistika [online]. Dostupné z <<https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika>>

- Struktura a vývoj státního dluhu
- Výpůjční požadavky a struktura krytí státního dluhu
- Náklady státního dluhu

PEKOVÁ, J. Veřejné finance – úvod do problematiky. 4. aktualizované a rozšířené vyd. Praha: ASPI, 2008. 508 s. ISBN 978-80-7357-358-4

- kapitola 10: Rozpočtový deficit a veřejný dluh (str. 454 - 507)

HAMERNÍKOVÁ, B.; MAAJTOVÁ, A. a kol. Veřejné finance. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. 364 s. ISBN 978-80-73577-301-0

- kapitola 11: Fiskální nerovnováha - problémy a dopady (str. 257 - 281)

STRECKOVÁ, Y.,I. MALÝ. Veřejná ekonomie pro školu i praxi. Vyd. 1. Praha: Computer Press, 1998. xii, 214 s. ISBN 80-7226-112-6.

- kapitola VII. Rozpočtový deficit a veřejný dluh (str. 91 – 106)